

ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 1263, 1570; Оп. 2. – Спр. 4096, 5540.

Опубл. дж.: Пинегин Г., прот. Настоятели Слободского, прежде Богоявленского, ныне Крестовоздвиженского, 3-го класса, мужского монастыря [додаток] // Вятские ЕВ. – 1866. – № 1. – Ч. неофиц. – С. 27–30; Распоряжения епархиального начальства // Там само. – 1868. – № 2. – Ч. офиц. – С. 38–40; Перемены по службе лиц епархиального ведомства // Там само. – № 11. – Ч. офиц. – С. 304; Письмо знаменитого церковного историка Неандера к русскому архимандриту // Московские ЕВ. – 1869. – № 1. – С. 13–14; Пятидесятилетний юбилей Киевской духовной академии. – К., 1869. – С. 5, 24, 41, 353; Распоряжения Святейшего Синода // Кишиневские ЕВ. – 1872. – № 1. – Отд. офиц. – С. 1; 1873. – № 9. – Отд. офиц. – С. 123–124; Протоколы заседаний Совета Киевской духовной академии за 1873–1874 учебный год. – К., 1874. – С. 24; Движение по епархиальной службе // Оренбургские ЕВ. – 1876. – № 22. – Отд. офиц. – С. 777; Некролог [Архимандрит Иероним (Гепнер)] // Там само. – № 24. – Отд. неофиц. – С. 886–892; Некролог архимандрита Иеронима // Кишиневские ЕВ. – 1876. – № 23. – Отд. неофиц. – С. 944–948; Н. Д. Архимандрит Иероним (некролог) // Московские ЕВ. – 1876. – № 50. – С. 439–440; Некрологи : [архимандрит Иероним Гепнер] // Харьковские ЕВ. – 1877. – № 1. – С. 18–28; Письма протоиерея И. М. Скворцова к преосвященному Иннокентию, архиепископу Херсонскому // ТКДА. – 1885. – № 6. – С. 324–326; № 7. – С. 472–473; Верещагин А. Протоиерей Н. Кувшинский (некролог) // Труды Вятской ученой архивной комиссии. – 1907. – Вып. 3. – С. 93–95; Письма преосвященного Смарагда к обер-прокурору Св. Синода // Шавельский Г. Последнее воссоединение с Православной церковью униатов Белорусской епархии. (1833–1839). – СПб., 1910. – С. 36–37; Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. – Отд. III (1796–1869 гг.). – Т. 5 (1823–1869 гг.) / с предисл., введ. и прим. проф. прот. Ф. И. Титова. – К., 1915. – С. 259–260, 307–310, 325, 369–370, 372–373, 374, 407–411; Гепнер Иван, архимандрит Иероним // Биограф. словарь выпускников Киевской духовной академии : 1819–1920-е гг. : Материалы из собрания проф. протоиерея Ф. И. Титова и архива КДА : в 4 т. / сост. В. И. Ульяновский. – Т. 1. – К., 2014. – С. 336–349.

Літ.: Серафим, архим. Описание Гербовецкого Свято-Успенского монастыря, состоящего в Кишиневской епархии // Кишиневские ЕВ. – 1874. – № 14. – Отд. неофиц. – С. 531; Дубасов И. И. Очерки из истории Тамбовского края. – Вып. 1. – Тамбов, 1883. – С. 124–130; Барсов Н. И. К биографии Иннокентия, архиепископа Херсонского // ХЧ. – 1884. – № 1–2. – С. 190–193, 200; Иероним (Иван Федорович Гепнер) // РБС. – Т. : Ибак–Ключарев. – СПб., 1897. – С. 166–167; Н. Л. [Леонтьев Н.] Материалы для истории Астраханской епархии. Биографические сведения об архимандрите Иерониме Гепнере, бывшем инспекторе Астраханской духовной семинарии и настоятеле Астраханского Иоанно-Предтеченского монастыря // Астраханские ЕВ. – 1911. – № 13–14. – Отд. неофиц. – С. 560–

585; Пархомович А. М. Список ректоров и инспекторов Кишиневской духовной семинарии за время столетнего (с 31 января 1813 г.) существования ее // Кишиневские ЕВ. – 1911. – № 25. – Отд. неофиц. – С. 951–952; Лотоцкий П. А. Административный строй Кишиневской духовной семинарии по уставу 1808–1814, 1867 и 1884 годов // Там само. – 1913. – № 2. – Отд. неофиц. – С. 66; № 3. – Отд. неофиц. – С. 106–108; Петряев Е. Д. Записки книголюба. – Киров, 1978. – С. 122; Малышева Е. А. Архимандрит Иероним Гепнер и его книжное собрание // Герценка : Вятские записки. – Киров, 2005. – Вып. 9. – С. 39–45.

М. Л. Ткачук

ІЄРОНІМ (ЕКЗЕМПЛЯРСЬКИЙ Ілля) Тихонович [рос. Иероним (Экземплярский Илья Тихонович)] (20.07[01.08]. 1836–02[15].11.1905), архієпископ РПЦ, випускник КДА – церк. діяч і педагог. Батько професора КДА Василя Ілліча Екземплярського.

Нар. у с. Дмитрієви Гори Меленковського пов. Владимирської губ. (нині – Меленковського р-ну Владимирської обл. РФ) у сім'ї священика. Після закінчення Владимирських ДУ (1845–52) та ДС (1852–57) навчався у КДА (1857–61). Маючи неабиякі вокальні дані, співав у академ. хорі (був солістом-тенором). У листопаді 1859 брав участь у страйку студентів КДА, спричиненому незадовільними побутовими умовами, вадами в організації навчання і свавіллям адміністрації. У 1861 підготував випускний твір «О состоянии белого духовенства с начала XVIII века» (рукопис зберігається в ІР НБУВ). Закінчив КДА зі ступ. канд. богослов'я, отримавши право на присудження ступ. магістра після двох років бездоганної служби в духовно-навч. закладах або епархиальному відомстві та підготовки нового твору (рішення Конференції КДА від 02–04.08.1861 затверджено Св. Синодом 05.11.1862).

Після закінчення КДА був призначений викладачем церковно-біблійної історії, літургії та канонічного права Черніг. ДС (з 25.10.1861). Невдовзі одружився із Ганною Семенівною Пилипеевою, донькою священика Києво-Подільського храму в ім'я Різд-

ва Христового, професора цивільної історії КДС Семена Івановича Пилипея (закінчив КДА у 1835 зі ступ. магістра). Восени 1862 переїхав до Києва, отримавши призначення на посаду викладача цивільної історії та грец. мови КДС (з 30.10.1862). У зв'язку із виходом у відставку протоієрея Даниїла Смолодовича 17.11.1862 переведений на вакантну семінарську каф-ру церк. історії та поєднаних із нею предметів (біблійної історії, літургії та канонічного права). З 1864 на громадських засадах читав курс методики викладання Закону Божого у пед. класі, відкритому для семінаристів вищого відділення. 16.08.1866 призначений на посаду викладача педагогіки КДС. Поряд із читанням теоретичного курсу опікувався пед. практикою семінаристів у недільній школі при КДС (1866–71). З 20.07.1868 до завершення служби в семінарії (01.11.1871) викладав гомілетуку та літургіку; приділяв особливу увагу опануванню учнями семінарії навичок церк. проповідництва. Протягом 5 років поєднував викладацьку діяльність із адм. роботою на посаді помічника інспектора КДС (02.10.1864–29.03.1869). З 28.01.1870 входив до складу семінарського Правління.

З 1863 був одним із співробітників ж-лу «Руководство для сельских пастырей» (у 1863–70 – його секретар; з 1870 – помічник редактора), де опублікував значну кількість статей із пед., церковно-істор., пасторологічної проблематики, бібліогр. оглядів (опікувався відділом бібліографії), публіцистичних дописів на актуальні теми церк. життя тощо. Був одним з активних авторів ж-лу «Киевские епархиальные ведомости», на сторінках якого висвітлював актуальні події освітянського життя Києва; друкувався у ж-лі «Воскресное чтение» та газеті «Киевлянин».

У лютому 1869 звернувся до Конференції КДА із клопотанням про присудження магістерського ступ. за цикл праць, надрукованих у ж-лі «Руководство для сельских пастырей» у 1863–69 – зокрема «О внутреннем украшении храмов христианских»

Ієронім
(Екземплярський)

(1864), «О быте русского белого духовенства со времен Петра Великого» (статті «Об условиях поступления молодых людей духовного звания на приход и принятия священного сана» (1863), «О рекрутских наборах с русского приходского духовенства» (1863), «О причинах нерасположения нашего белого духовенства к школе и науке в продолжении XVIII ст.» (1864), «О трудности выхода на места для духовных воспитанников в наше время» (1864)), «О преподавании Закона Божьего в начальных училищах» (статті «О преподавании Священной истории» (1865–1867), «Опыт исторического объяснения обрядовой стороны и духовного знаменования св. таинств» (1865–1868)). На підставі схвальних відгуків професорів КДА І. Г. Малишевського, П. О. Лашкарьова, П. О. Терновського та позитивного рішення Конференції КДА від 21.11.1869 здобув ступ. магістра богослов'я (затверджений Св. Синодом 30.07.1870).

Навесні 1871 остаточно вирішив прийняти священство (стимулом для реалізації цього давнього прагнення стали обітниця І. присвятити себе церк. служінню в разі одужання безнадійно хворої, за вердиктом київ. лікарів, дружини та її раптове зцілення від тяжкої нервової недуги). Обійнявши

10.09.1871 посаду законовчителя новоствореної київ. Колегії Павла Галагана (її урочисте відкриття відбулося 01.10.1871), 14.09 був рукопокладений митрополитом Київським і Галицьким *Арсенієм (Москвіним)* у сан диякона, 19.09 – у сан ієрея. Як настоятель відкритого при Колегії храму в ім'я Св. апостола Павла 29.09.1871 співслужив митрополиту Арсенію під час його освячення.

Протягом 1870-х – першої пол. 1880-х поєднував пастирське служіння (з 15.03.1877 – у сані протоієрея) з пед. діяльністю на посадах законовчителя Колегії Павла Галагана (де у 1872–74 був також вихователем) та Київ. 1-ї гімназії (з 20.10.1871). У різні роки викладав історію та педагогіку в Київ. уч-щі дівчат духовного звання. Курс педагогіки читав також у жін. гімназіях – Мін-ва народної просвіти та Маріїнській Фундуклеївській. Попри величезне навантаження (в одному з навч. р. мав 29 уроків на тиждень), надзвичайно сумлінно ставився до своїх викладацьких обов'язків. Virізняючись справжнім пед. талантом, пастирським даром, високою моральністю та шляхетністю у людських стосунках, гуманним і шанобливим ставленням до дитячої особистості, заслужив авторитет, довіру і любов учнів. У 1872–73 отримав пропозиції обійняти ректорські посади у Черніг. чи Таврійській семінаріях – від першої з них відмовився під впливом Г. П. Галагана (засновника Колегії); погодившись очолити Таврійську ДС, мусив залишитись у Києві через пряме втручання останнього, який надто цінував І. як педагога і духівника, аби допустити його перехід до ін. навч. закладу. У 1875 мусив відмовитися від балотування на посади ректора Кишинівської та Київ. семінарії.

З 1870-х І. був помітною постаттю у церк. і громадському житті Києва. Узявши під час російсько-турец. війни 1877–78 активну участь у діяльності Рос. тов-ва Червоного Хреста (за що отримав його відзнаку), у подальші роки долучився до створення директором Київ. 1-ї гімназії О. Х. Андріяшевим

Попечительства для допомоги воїнам, які втратили зір (відкрито у Києві 09.12.1879), зведення уч-ща-притулку для незрячих та його храму (1882–84). Після відкриття Київ. відділення Маріїнського попечительства про сліпих (1881) був його скарбником. Виконував обов'язки благочинного Києво-Подільських церков (з 13.10.1882), уповноваженого Імп. Правосл. Палестинського тов-ва, члена правління Київ. Свято-Володимирського братства, товариша голови і голови (з 31.12.1885) Богоявленського братства при КДА. Опікувався організацією церк. співбесід і народних читань у Києві.

Овдовівши (дружина І. померла 01.09.1876 після тяжких пологів), узяв на себе всі сімейні клопоти і виховання п'ятьох дітей – Якова (1862 р. н.), Марії (1865 р. н.), Івана (1868 р. н.), Євгенія (1872 р. н.), Василя (1874 р. н.). Протягом подальшого життя залишався надзвичайно турботливим і люблячим батьком, опорою і найпершим другом своїх дітей.

27.07.1885 прийняв чернецтво (чин постригу звершено намісником КПЛ архімандритом Юліаном (Половцевим), згодом – архієпископом Литовським, у церкві преподобного Антонія Печерського у Ближніх лаврських печерах). 28.07.1885 піднесений митрополитом Київським і Галицьким *Платоном (Городецьким)* у сан архімандрита. Відтоді ж керував Києво-Михайлівським Золотоверхим монастирем. 12.10.1885 призначений єпископом Чигиринським, 3-м вікарієм Київ. єпархії (чин хіротонії звершено 03.11.1885 у Києво-Софійському кафедральному соборі).

Перебуваючи на вікарній каф-рі, значну увагу приділив будівельним, ремонтним і реставраційним роботам у ввіреному йому Києво-Михайлівському Золотоверхому монастирі, для здійснення яких залучив значні благодійницькі кошти. У 1886 відкрив при монастирі безкоштовну церковно-псаломщицьку школу. Як вікарний єпископ здійснював церк. управління шістьма повітами Київ. губ. (призначав псаломщиків, подавав кандидатури на священницькі поса-

ди, опікувався діловодством тощо); контролював діяльність церковнопарафіяльних шкіл єпархії та викладання Закону Божого у світських навч. закладах. У пам'яті киян І. закарбувався особливо благоговійною, неквапливою манерою богослужіння та даром проповідництва.

03.06.1890 призначений єпископом Тамбовським і Шацьким. Очолюючи Тамбовську єпархію, виявив себе видатним церк. адміністратором, архіпастирем і благодійником. Особисто вникаючи у поточні справи і систематично об'їжджаючи єпархію, здійснив низку заходів, що дали змогу у короткий термін значно підвищити ефективність єпархіального управління (збільшив самотійність благочинницьких рад у вирішенні місцевих питань, ініціював обрання священиками кожного округу духовних слідчих, що розглядали проступки місцевих кліриків тощо). Активізував діяльність ж-лу «Тамбовские епархиальные ведомости», що став щотижневим. Ініціював розширення мережі церковнопарафіяльних шкіл, створення тов-в тверезості, навчання парафіян церк. співу. У серпні 1890 відкрив при архієрейському домі в Тамбові школу церк. півчих (у липні 1892 перетворена на Тамбовську місіонерсько-псаломщицьку школу). З метою налагодження місіонерської роботи в єпархії запровадив у всіх благочинницьких округах відділення Тамбовського Казанського Богородичного місіонерського братства; 26–30.01.1892 провів І з'їзд єпархіальних місіонерів. Значну увагу приділив нормалізації життєдіяльності чернечих общин; із метою обговорення і вирішення нагальних проблем уперше в історії єпархії скликав збори настоятелів і настоятельниць монастирів Тамбовщини (05–06.02.1892; 25–26.01.1893). Систематично опікувався духовно-навч. закладами, їхнім розвитком та добробутом. У 1894 збудував Тамбовський свічний завод, який значно поліпшив економ. становище єпархії. Піклуючись про єпархіальне духовенство, благодійницьким

(у т. ч. власним) коштом відкрив у м. Лебедянь (нині – райцентр Липецької обл. РФ) притулок для престарілих священно- і церковнослужителів та їхніх удів. Під час голоду (1891) налагодив систему оперативної й ефективної благодійної допомоги. 10.09.1891 створив і очолив єпархіальний Ком-т, який займався збором пожертв на користь постраждалих від неврожаю «без различия сословий и вероисповеданий», першим зробивши особистий внесок (невдовзі Ком-т мав повітові й окружні філії по всій території Тамбовської губ.; завдяки величезному авторитету І. та довірі до нього станом на грудень 1891 було зібрано понад 50 тис. руб., налагоджено хлібні та зернові «пожертви», що вимірювалися вагонами). Долучив до діяльності ком-ту все духовенство і монастирі єпархії. Лише власним коштом І. щоденно у Тамбові отримували хліб 120 осіб. Для селянських дітей, які втратили батьків, було відкрито 2 сиротинці. Під час епідемії холери (1892) з ініціативи та за кошти І. тамбовські лікарі упорядковували бл. 700 ящиків із протихолерними ліками, які було доправлено у благочинницькі округи разом із інструкціями щодо їх застосування (за свідченнями сучасників, ліки від шанованого архієрея справляли на подекуди вороже налаштованих до медиків селян не лише терапевтичний, а й цілющий моральний ефект). Фінансував друк 15 тис. популярних брошур із порадами, як вберегтися від холери, що розсилали по єпархії, допомагаючи духовенству організовувати протихолерні заходи на місцях. У серпні 1891 востаннє відвідав рідне с. Дмитрієви Гори. На додаток до щедрої матеріальної підтримки місцевого храму, яку надавав у попередні роки, виділив кошти на будівництво сільс. школи (завершено восени 1892) та створив недоторканий капітал (10 тис. руб.), відсотки з якого призначалися на оплату праці вчителя.

Очолюючи Литов. і Віленську єпархію (з 30.04.1894; з 06.05.1895 – у сані архієпископа),

так само як і на Тамбовській каф-рі, особисто опікувався справами єпархіального управління. Значно скоротив консисторське духовно-слідче діловодство, надаючи перевагу відвертій розмові з обвинувачуваним кліриком і власному архієрейському суду перед формальним розслідуванням, часто корумпованим і далеким від об'єктивності. Приділяв особливу увагу налагодженню парафіяльного життя й подоланню відчуженості між пастирями і паствою. Зважаючи на специфіку єпархії, де правосл. населення поступалося в кількості римо-католикам та юдеям, відмовився від традиційних форм місіонерської роботи, акцентуючи увагу на просвітницькій діяльності, розвитку церк. шкільництва і храмобудівництва. Відродив занепале Віленське Свято-Духівське братство, швидко перетворивши його на осередок правосл. просвітництва. У 1894 ініціював і значною мірою спонсорував створення братської друкарні; започаткував діяльність Ком-ту з видання книг і брошур для «народного читання» (до кін. 1897 під його егідою було здійснено 13 видань загальним накладом 117 тис. примірників). Залучивши значні благодійні кошти, завершив будівництво братської церкви-школи в ім'я Архангела Михаїла у передмісті Вільни Сніпінки (нині – мікрорайон Шніпіскес у м. Вільнюсі, Литов. Республіка), яку освятив 03.09.1895. У січні 1895 ініціював зведення братської Олександрівської церкви-школи у передмісті Вільни Новий Світ (нині – мікрорайон Науїнінкай), зробивши внесок у 5 тис. руб. на внутрішнє оздоблення храму (освячений наступником І. на Литов. каф-рі архієпископом Ювеналієм (Половцевим) 25.10.1898). Восени 1897 виступив із ідеєю будівництва ще одної братської церкви-школи у р-ні Вільни Лукішки, виділивши на почин справи 5 тис. руб. (ідею І. було втілено у життя лише 1903 у зведенні церкви Знамення Божої Матері в р-ні «Звіринець-Александрія», нині – р-н Вільнюса Жверинас). Ініціював урочисте святкування

300-ліття Віленського Свято-Духівського братства (05.10.1897), на честь якого відкрив 12.10.1897 у Вільні братську псаломщицьку школу. Систематично надавав благодійницьку допомогу духовним навч. закладам єпархії. Заснував Свято-Андріївське попечительство для допомоги нужденним учням духовних уч-щ (25.10.1894). Загалом протягом 4-річного перебування на Литов. каф-рі виділив на благодійницькі цілі з власних коштів бл. 70 тис. руб. Залишаючи каф-ру, подарував Литов. ДС спеціально виписаний зі США орган, заповідаючи учням «любить церковное пение».

27.02.1898 призначений архієпископом Холмським і Варшавським. Після створення 16.06.1905 окремої Холмської єпархії із кафедрою в м. Холмі (нині – м. Хелм, польс. *Chełm*, Люблінське воєводство Республіки Польща) титулувався архієпископом Варшавським і Привісленським.

Посівши Холмсько-Варшавську кафедрою всупереч власному бажанню, у своїй архієрейській діяльності намагався уникнути політ. підтексту й обстоював неприпустимість будь-якого примусу в питаннях віри та обрядовості щодо як возз'єднаних із Правосл. Церквою, так і т. зв. впертих уніатів. Нормалізувавши стосунки церк. влади із держ. адміністрацією Привісленського краю, осн. зусилля зосередив на відновленні довіри між єпархіальним керівництвом і місцевим правосл. духовенством, стимулюванні його більшої самостійності та ініціативи, підвищенні авторитету в очах суспільства і віруючих. Дотримуючись «Инструкции временным комитетам по постройке и починке православных церквей Холмско-Варшавской епархии» (1899) та імператорського указу про обов'язкове зведення при військ. казармах полкових храмів (1901), значну увагу приділяв питанням храмобудівництва (за часів перебування І. на Холмсько-Варшавській кафедрі збудовано десятки міськ., сільс. та військ. церков), впорядкуванню діяльності правосл. монастирів тощо.

Як завжди, ревно опікувався розвитком духовно-навч. закладів та їх матеріальною підтримкою, створенням дитячих притулків при жін. правосл. монастирях та нових шкіл. Зокрема відкрив першу у Варшаві церковнопарафіяльну школу (1900); заснував Тов-во допомоги нужденним учням при Варшавському ДУ; ініціював зведення його нової будівлі. У 1904 створив стипендійний фонд свого імені при очолюваному ним Варшавському правосл. Свято-Троїцькому братстві. Згідно з «Положенням» про зазначений фонд, затвердженим указом Св. Синоду від 31.05.1905, його кошти призначалися на утримання і виховання дівчат-сиріт, переважно від змішаних шлюбів, у братському притулку-школі («Приют архиепископа Иеронима»). На цю справу І. виділив 40 тис. руб. – половину власних заощаджень.

Церк. і пед. заслуги І. було відзначено численними нагородами, у т. ч. орденами Св. Анни 1-го ступ. (15.05.1892), Св. Володимира 2-го ступ. (06.05.1900), Св. кн. Олександра Невського (06.05.1905). Був дійсним і почесним членом багатьох тов-в і братств – у т. ч. Церковно-Археол. (після перейменування – Церковно-істор. та археол.) тов-ва при КДА (дійсний член – з 1890, почесний член – з 1896) та Богоявленського братства при КДА (почесний член – з 1893). Указом Св. Синоду від 02.11.1899 був затверджений у статусі почесного члена КДА.

Останні роки життя І. були затьмарені погіршенням стану здоров'я і тяжким переживанням передчасної смерті сина Івана (помер у м. П'ятигорську 08.08.1902 від нефриту у 34-річному віці). На пам'ять про сина у 1903–05 І. звів на Варшавському Вольському правосл. кладовищі храм в ім'я Св. Йоана Лествичника, який освятив 15.10.1905 (того ж дня до усипальниці на підвальному поверсі храму було перенесено труну із прахом Івана). Незадовго до цього ухвалив рішення у 1906 вийти на спочинок і оселитись у Києві разом із молодшим сином Василем – на той час доцентом КДА. Однак смерть І. залишила ці наміри нереалізованими.

Помер у Варшаві на 69-му році життя від гострого порушення мозкового кровообігу. Похований в усипальниці храму в ім'я Св. Йоана Лествичника на Вольському правосл. кладовищі.

У спогадах сучасників І. залишився видатним церк. діячем, «архипастырем любви и снисхождения», «милостивцем и щедрым благотворителем», неординарною особистістю, яку вирізняли «чистота веры, прямодушие и честность убеждений», віротерпимість і глибока повага до чужої релігії.

На пошану пам'яті І. у 1906 В. І. Екземплярський (син) упорядкував і видав спеціальний том, що вміщує нарис його життя й діяльності (донині найповніший), а також найбільш значущі статті, проповіді, повчання. Для істориків КДА особливу цінність становлять вплетені у тканину біограф. оповіді щоденникові записи і спогади І., які стосуються його студентських років та висвітлюють важливі подробиці академ. життя кінця 1850-х – початку 1860-х.

Осн. тв.: Рекрутские наборы из русского приходского духовенства // РукСП. – 1863. – № 18. – С. 22–36; Русское белое духовенство как сословие // Там само. – № 28. – С. 381–402; № 32. – С. 502–517; № 34. – С. 606–618; № 35. – С. 19–29; Причины нерасположения нашего белого духовенства к школе и науке в продолжение XVIII ст. // Там само. – 1864. – № 22. – С. 182–191; № 26. – С. 344–355; № 27. – С. 375–383; О внутреннем украшении храмов христианских // Там само. – № 28. – С. 389–403; № 31. – С. 516–529; № 50. – С. 573–591; Заметки о церковном пении // Там само. – № 40. – С. 150–167; Сословность русского белого духовенства и одно из ее последствий // Там само. – № 47. – С. 458–470; № 48. – С. 503–510; Беседы к простому народу о [святых] таинствах // Там само. – 1865. – № 5. – С. 16–171; № 7. – С. 213–222; № 15. – С. 492–503; № 27. – С. 337–345; № 35. – С. 633–639; № 47. – С. 360–374; № 48. – С. 399–405; № 52. – С. 549–554; 1866. – № 37. – С. 51–62; № 41. – С. 195–204; 1868. – № 3. – С. 57–65; № 4. – С. 136–145; № 6. – С. 209–218; Педагогические заметки о преподавании Закона Божия в сельских школах // Там само. – 1865. – № 25. – С. 254–262; № 29. – С. 417–429; № 35. – С. 639–653; № 46. – С. 330–348; 1866. – № 36. – С. 241–255; № 45. – С. 317–327; № 46. – С. 371–378; По вопросу о православном церковном пении // Там само. – 1866. – № 39. – С. 112–133; Какие отличительные пункты учения Римско-католического, Англиканского и Протестантского исповедания от учения Православной Кафолической Церкви // Там само. –

1867. – № 5. – С. 170–175; № 12. – С. 415–424; № 18. – С. 662–671; № 23. – С. 165–193; № 50. – С. 549–561; Не-
обходимое дополнение к заметкам о преподавании
Закона Божия в сельских школах // Там само. – № 8. –
С. 268–278; Изъяснение богослужения Православной
Церкви в сельских школах // Там само. – № 24. –
С. 193–202; Обучение чтению // Там само. – 1868. –
№ 3. – С. 90–100; № 13. – С. 556–567; По вопросу об об-
учении пению в сельских школах и руководственных
пособиях по этому предмету // Там само. – № 49. –
С. 522–535; № 51. – С. 608–619; Практическое приме-
нение в церковно-приходских школах системы взаим-
ного обучения // Там само. – 1869. – № 6. – С. 206–219;
Краткий исторический обзор состава Литургии на-
шей Православной Церкви // Там само. – № 43. –
С. 254–270; № 47. – С. 385–401; № 51. – С. 569–588; Руко-
водство к начальному обучению (для учителей на-
родных школ) / сост. И. Малышевский, Н. Зайцев,
И. Экземплярский. – К., 1869. – IV, 312, VIII с.; 2-е изд.,
испр. и доп. – К., 1871; 3-е изд. – К., 1879; Значение го-
товых печатных проповедей для сельских пасты-
рей // РукСП. – 1870. № 30. – С. 414–426; Как учить
малолетних детей молиться Богу // Там само. – 1870. –
№ 51. – С. 605–614; Урок для будущего из воспомина-
ния о прошедшем. – К., 1881. – 12 с.; О покаянии. –
Тамбов, 1891. – 6 с.; О прощении обид. – Тамбов,
1891. – 6 с.; О зависти. – Вильна, 1897. – 7 с.; Некоторые
статьи и проповеди владыки (1861–1905) // Высоко-
преосвященный архиепископ Иероним Экземпляр-
ский (1836–1905). Биографический очерк, некоторые
статьи и несколько проповедей усопшего владыки. –
К., 1906. – С. 5–702 (2-я паг.).

Арх.: ДАК. – Ф. 108. – Оп. 94. – Спр. 350; ІР НБУВ. –
Ф. XIII. – №№ 161, 2493, 2545, 3025–3028, 3053, 3061,
3198, 3199, 3259–3260, 3509, 3530, 3553–3554, 4715, 5281–
5289; Ф. 160. – № 676; Ф. 175. – №№ 59/9, 59/10, 59/13,
59/17, 2316; Ф. 304. – Дис. 644; ЦДІАУК. – Ф. 711. –
Оп. 1. – Спр. 4060; Оп. 3. – Спр. 761.

Опубл. дж.: Высочайшие повеления // ЦВед. –
1890. – № 24. – С. 237; 1894. – № 19. – С. 179; 1898. –
№ 10. – С. 49; 1901. – № 25. – С. 235; Высочайшие на-
грады // Там само. – 1892. – № 20. – С. 176–177; 1895. –
№ 18. – С. 148; 1900. – № 19. – С. 146; Биографические
сведения о новом Литовском архипастыре Иерони-
ме // Литовские Ев. – 1894. – № 21. – Ч. неофиц. –
С. 177–178; Прощание высокопреосвященнейшего
Иеронима, архиепископа Холмского и Варшавского, с
бывшею Литовскою паствою. – Вильна, 1898. – 53 с.;
Вступление высокопреосвященного архиепископа
Иеронима на кафедру Холмскую и Варшавскую. –
Варшава, 1898. – 20 с.; Высочайшая грамота // ЦВед. –
1905. – № 19. – С. 143; Высокопреосвященный Иеро-
ним, архиепископ Варшавский (Некролог) // Приб-
ЦВед. – 1905. – № 46. – С. 1976–1977; Жизнь, кончина и
погребение высокопреосвященного Иеронима, архи-
епископа Варшавского и Привислинского // Холм-
ско-Варшавский епархиальный вестник. – 1905. –
№ 47–48. – С. 557–572; Положение о стипендиальном
фонде имени архиепископа Холмского и Варшавско-
го Иеронима при Варшавском православном Св. Тро-
ицком братстве // Там само. – 1905. – № 51–52. –

Отд. 1. – С. 597–598; Архиепископ Иероним (Некро-
лог) // КЕВ. – № 46. – Отд. неофиц. – С. 1146–1148;
Памяти высокопреосвященного Иеронима, архиепи-
скопа Варшавского и Привислинского. (20 июля
1836 г., [ум.] 2 ноября 1905 г.). – Варшава, 1906. – [8],
120, LV с.; Воспоминания Г. Л. Львовича (1876–
1885 гг.) // Столетие Киевской первой гимназии.
(1809–1811–1911 гг.). – Т. 1. Именные списки и биогра-
фии должностных лиц и воспитанников гимназии. –
К., 1911. – С. 452–453; Воспоминания В. Н. Терлецкого
(1880–1891 гг.) // Там само. – С. 461–462; *Евлогий (Геор-
гиевский), митр.* Путь моей жизни : Воспоминания. –
М., 1994. – С. 102–103, 117–119, 125–127, 133–134, 148–
149, 152–153.

Літ.: Киево-Златоверхо-Михайловский мона-
стырь : Исторический очерк от основания его до на-
стоящего времени. – К., 1889. – С. 81, 88–93, 137–138;
Высокопреосвященный Иероним, архиепископ Холм-
ско-Варшавский, бывший архиепископ Литовский и
Виленский. (30 апреля 1894 г. – 27 февраля 1898 г.).
Краткий очерк его церковно-общественной деятель-
ности в Литовской епархии. – Вильна, 1898. – 15 с.; *Ко-
раллов Ф.* Ко дню годовщины кончины в Бозе почив-
шего высокопреосвященного Иеронима // Холмская
церковная жизнь. – 1906. – № 21. – Ч. неофиц. – С. 742–
746; *Він же.* Материалы для биографии в Бозе почив-
шего высокопреосвященного Иеронима // Там
само. – № 22. – Ч. неофиц. – С. 801–810; – № 23. – Ч. не-
офиц. – С. 846–849; № 24. – Ч. неофиц. – С. 887–896;
Дмитриевский Ф. Памяти высокопреосвященного Ие-
ронима, архиепископа Варшавского и Привислин-
ского // РукСП. – 1906. – № 4. – С. 89–94; Биографиче-
ский очерк // Высокопреосвященный архиепископ
Иероним Экземплярский (1836–1905). Биографиче-
ский очерк, некоторые статьи и несколько пропове-
дей усопшего владыки. – К., 1906. – С. 9–344 (1-я паг.);
Жиркевич А. В. Архиепископ Иероним (Опыт характе-
ристики) // ИВ. – 1908. – № 9. – С. 881–915; Экземпляр-
ский Илья Тихонович // Столетие Киевской первой
гимназии. (1809–1811–1911 гг.). – Т. 1. Именные списки
и биографии должностных лиц и воспитанников
гимназии. – К., 1911. – С. 217–219; *Берташ А., священ-
ник.* Иероним (Экземплярский Илья Тихонович) // ПЭ. –
Т. 21. – М., 2009. – С. 326–330.

М. Л. Ткачук

**ІЄРОНІМ (ІОВАНОВИЧ-БРИШИ-
НАЦ Йоан)** [серб. Јероним (Јовановић-
Бришинац Јован), рос. Иероним (Иовано-
вич-Бришинац Иоанн)] (1825–10[22].06.1894),
єпископ Серб. Правосл. Церкви, студент
КДА – церк. і громадський діяч, педагог.

Нар. у м. Шабац (нині – центр Мачван-
ського округу, Сербія) в купецькій сім'ї пе-
реселенців із Боснійської Країни (регіон на
півн. заході Боснії і Герцеговини). Закінчив